

OVERZICHT VAN RECHTSpraak

AANSprakelijkheid uit ONRECHTMATIGE DAAD 1994-1999

door

Prof. Hugo VANDENBERGHE
Faculteit Rechtsgeleerdheid
K.U. Leuven

en

Prof. Marc VAN QUICKENBORNE
Faculteit Rechtsgeleerdheid
U.I. Antwerpen

Mr. Luc WYNANT
Praktijklector
Faculteit Rechtsgeleerdheid
K.U. Leuven

Maarten DEBAENE
Assistent
Faculteit Rechtsgeleerdheid
K.U. Leuven

INHOUD

Deel I

FOUTVEREISTE.

ALGEMENE KENMERKEN

I. INLEIDING

1. Verplichting tot schadeloosstelling
2. De foutvereiste (Schuld)
3. De controle van het Hof van Cassatie
4. Schuldbekwaamheid en toerekenbaarheid

II. ONRECHTMATIG HANDELEN

A. *Inbreuk op een specifieke rechtsnorm*

5. Onrechtmatig handelen. Inleiding
6. De inbreuk op een specifieke rechtsnorm is onrechtmatig
7. Kwalificatie van de norm
8. Veiligheidsverbintenis van de overheid

9. Specifieke norm en inspanningsverbintenis
10. Het naleven van de norm is geen vrijbrief
11. De inbreuk op een subjectief recht. Persaansprakelijkheid

B. *Inbreuk op de zorgvuldigheidsnorm*

12. De inbreuk op de zorgvuldigheidsnorm
13. De voorzienbaarheid van de schade
14. Redelijke voorzienbaarheid van de schade
15. De redelijke voorzienbaarheid en de grenzen van het voorzienbaarheids criterium
16. De appreciatie „in abstracto” – Algemeen
17. Aard en moeilijkheidsgraad van de te beoordelen daad. Algemeen

18. Toepassingen. Vrije beroepen
 - a. Arts/Ziekenhuis
 - b. Notaris/Gerechtsdeurwaarder/Advocaat
 - c. Makelaar
19. Aannemers
20. Bankiers, Vennootschaps- en verenigingsrecht
 - a. Bankier/Bankinstelling
 - b. Vennootschaps- en verenigingsrecht
21. Varia
 - a. Sport en spel
 - b. Verkeer
 - c. Onderwijs en opvoeding
 - d. Afstamming
 - e. Wet Consumentenkrediet
 - f. Andere
22. Rechtsmisbruik
23. De omstandigheden
 - a. Sport en spel
 - b. Arts/Ziekenhuis
 - c. Verkeer
 - d. Opvoeding en onderwijs
 - e. Militairen
 - f. Procesrecht
 - g. Overheidsaansprakelijkheid
 - h. Varia
24. Voorkennis
25. *Culpa levissima*

III. OVERHEIDSAANSPRAKELIJKHEID

26. Overheidsaansprakelijkheid. Algemeen
27. Overheidsaansprakelijkheid. Uitvoerende Macht
28. Overheidsaansprakelijkheid in het kader van de uitoefening van de rechterlijke functie
 - a. De rechtspraak
 - b. Beoordeling
29. Aansprakelijkheid van de wetgever

IV. DE AANVAARDING VAN HET RISICO

30. De aanvaarding van het risico. Situering en problematiek
31. Begrip (Algemeen). De fout van het slachtoffer bestaat in een inbreuk op een welbepaald gebod of verbod

32. Voorwaarden om de risico-aanvaarding als foutief te weerhouden – Vereiste van bewustzijn
33. Voorwaarden om de risico-aanvaarding als foutief te weerhouden – Overtreding van de zorgvuldigheidsnorm
34. Risico-aanvaarding bij sport
35. Risico-aanvaarding en foutaansprakelijkheid – Gevolgen en conclusie

V. SCHULDBEKWAAMHEID EN TOEREKENBAARHEID

A. Schuldbequaamheid

36. *Infantes*
37. Geestelijke onbekwaamheid en artikel 1386bis B.W.

B. Toerekenbaarheid

38. Schulduitsluitingsgronden
39. Onvoorzienbare gebeurtenis
40. Rechtvaardigingsgronden
 - a. Onoverwinnelijke dwaling
 - b. Noodtoestand
41. De vereiste van de niet-toerekenbaarheid
42. De zorgvuldigheidsappreciatie
43. Geen uitwendigheidsvereiste
44. Bewijs van een schulduitsluitingsgrond

C. Exoneratie

45. Exoneratie
 - a. Principiële geldigheid van het exoneratiebeding
 - b. Aanvaarding van het beding
 - c. Interpretatie

Deel II KWALITATIEVE AANSPRAKELIJKHEID

46. Inleiding. Geen algemeen beginsel van aansprakelijkheid voor andermans daad.

I. AANSPRAKELIJKHEID VOOR ZAKEN

A. Algemene beginselen

47. Artikel 1384, lid 1 B.W.
48. Is artikel 1384, lid 1 B.W. van openbare orde?
49. Verband met artikel 1382 B.W. – Samenloop – Onderscheiden toepassingsgebied
50. Verband met artikel 1382 B.W. – Samenloop – Niet te onderscheiden gevallen
51. Verband met artikel 1382 B.W. – Samenloop – Vervolg – Samenloop bij dezelfde persoon
52. Verband met artikel 1382 B.W. – Samenloop – Vervolg – Samenloop bij verschillende personen
53. Verband met artikel 1382 B.W. – Samenloop – Vervolg en slot – Bijzonder geval: gebrek in de wegen
54. Gezag van strafrechtelijk gewijsde

B. Toepassingsgebied van artikel 1384, lid 1 B.W.

55. Begrip zaak
56. Onroerende zaken – Gebouwen
 - a. Onroerende goederen
 - b. Gebouwen

C. Personen die aansprakelijk zijn

57. Bewaarder
 - a. Begrip bewaring
 - b. Overdracht van de zaak
 - c. Toerekenbaarheid van de bewaarder
58. Aangestelde als bewaker
59. Samenloop – Artikel 1384, lid 1 en artikel 1384, lid 3 B.W.
60. Bewaarder – Toepassingen
 - a. Eigenaar
 - b. Mede-eigenaars
 - c. Bezitter
 - d. Overheidsinstellingen
 - e. Huurders
 - f. Onderhoud door een derde
 - g. Vervoerder
 - h. Bruikleen
 - i. Aannemer
 - j. Concessiehouder

k. Exploitant

1. Producent – Verkoper – Leverancier
61. Bewaring door meerdere personen
 - a. Meerdere bewaarders van een zaak
 - b. Bewaring van de structuur en het gedrag van de zaak

D. Voorwaarden voor de aansprakelijkheid

62. Gebrek van de zaak – Vereiste
63. Gebrek van de zaak: Begrip
 - a. Doctrinale definities
 - b. Standpunt van het Hof van Cassatie
64. Elementen die geen rol spelen
65. Gebreken in de zaak: Toepassingen
66. Geen gebreken in de zaak: Toepassingen
67. Bewijs van het gebrek
 - a. Principes – Rechtstreeks bewijs van het gebrek
 - b. Indirect bewijs van het gebrek
68. Artikel 1384, lid 1 B.W. enkel voor benadeelden
69. Geen samenloop met contractuele aansprakelijkheid

E. Het vermoeden van aansprakelijkheid. Draagwijdte, tegenbewijs en grondslag

70. Vermoeden iuris et de iure – Vreemde oorzaak
71. Fout van de benadeelde
72. Daad van een derde

II. AANSPRAKELIJKHEID VOOR DIEREN

A. Personen die aansprakelijk zijn

73. Principe – Alternatieve aansprakelijkheid
74. Begrip bewaring – Toezicht
75. Begrip „zich bedienen van het dier”
76. Is het voordeel of nut een criterium?
77. Ontsnapt of verdwaald dier – Achtergelaten dier
78. Blote houder – Vervoerder – Koper
 - a. Detentor

- b. Vervoerder
- c. Koper
- 79. Aangestelde als bewaarder
- 80. Leerling-ruiter
- 81. Professionele dierenverzorgers

B. Voorwaarden van de aansprakelijkheid

- 82. Het gezag van het strafrechtelijk gewijsde – Algemene beginselen
- 83. Begrip dier
- 84. Gedraging van het dier – Tussenkost in de schade – Aansprakelijkheid in solidum

C. Vermoeden van aansprakelijkheid en tegenbewijs

- 85. Vermoeden *iuris et de iure* – Grondslag
- 86. Overmacht
- 87. Fout van het slachtoffer
- 88. Daad van een derde

III. AANSPRAKELIJKHEID VOOR GEBOUWEN

A. Wettelijke grondslagen

- 89. Artikel 1386 B.W. – Artikel 1384, lid 1 B.W.: Geen samenloop
- 90. Artikel 1384, lid 1 B.W. wel als artikel 1386 B.W. niet speelt
- 91. Artikel 1382 B.W. en foutloze burenhinder – Gezag van strafrechtelijk gewijsde
- 92. Geen contractuele inbreuk

B. Personen die aansprakelijk zijn

- 93. Eigenaar

C. Voorwaarden van aansprakelijkheid

- 94. Begrip „gebouw”
- 95. Instorting
- 96. Verzuim in het onderhoud of een gebrek in de bouw – Bewijs – Ouderdom

D. Vermoeden van aansprakelijkheid en tegenbewijs

- 97. Vermoeden *iuris et de iure*
- 98. Overmacht
- 99. Daad van de benadeelde
- 100. Daad van een derde

IV. AANSPRAKELIJKHEID VAN DE OUDERS

A. Personen die aansprakelijk zijn

- 101. Ouders
- 102. Artikel 1384, lid 2 B.W. enkel tegen de ouders
- 103. Gescheiden levende ouders
- 104. Het artikel 1384 B.W. tegen de ouders en artikel 1382 B.W. tegen het kind
- 105. Samenloop van artikel 1384, lid 2 B.W. met artikel 1384, lid 4 B.W. of artikel 1384, lid 3 B.W. – Geen samenloop bij contractuele aansprakelijkheid

B. Voorwaarden van de aansprakelijkheid

- 106. Minderjarigheid
- 107. Onrechtmatige daad van het kind
 - a. De objectieve onrechtmatige daad
 - b. Ontoerekeningsvatbaarheid
 - c. Strafrechtelijke verjaring
- 108. Wegvallen van de inwoningsvoorwaarde
- 109. Schade aan derden

C. Het vermoeden van fout en tegenbewijs

- 110. Grondslag van de aansprakelijkheid – Vermoeden van fout – Waarborg voor derden-benadeelden
- 111. Vermoeden van fout – Kracht – Tegenbewijs
- 112. Tegenbewijs van goede opvoeding
- 113. Tegenbewijs van voldoende toezicht
- 114. Fout van de benadeelde of fout van diens ouders

V. AANSPRAKELIJKHEID VAN LERAARS,
ONDERWIJSINSTELLINGEN EN
AMBACHTSLIEDEN

A. Personen die aansprakelijk zijn

- 115. Begrip „onderwijzer” – Toepassingen – Artikel 1384, lid 4 B.W.
- 116. De onderwijsinstellingen – Geen toepassing van artikel 1384, lid 4 B.W.
- 117. Openbaar onderwijs – Vrij onderwijs
- 118. Ambachtsman
- 119. Samenloop van artikel, lid 4 B.W. met artikel 1384, lid 2 B.W. en met artikel 1384, lid 3 B.W.

B. Voorwaarden van de aansprakelijkheid

- 120. Onrechtmatige daad door de leerling of leerjongen
- 121. Schade toegebracht aan derden
- 122. Tijdens het toezicht
- 123. Vermoeden van aansprakelijkheid
- 124. Tegenbewijs

VI. AANSPRAKELIJKHEID VAN DE
AANSTELLERS

A. Personen die aansprakelijk zijn

- 125. Aansteller – Band van ondergeschiktheid
- 126. Andere voorwaarden zijn niet vereist voor de band van ondergeschiktheid
- 127. Vrije beroepen en organen – Band van ondergeschiktheid?
 - a. Vrije beroepen
 - b. Organen
- 128. Uitlening van aangestelde
 - a. Begrip
 - b. De normale werkgever is aansprakelijk
 - c. De gelegenheidspatroon is aansteller
 - d. Zowel werkgever als gelegenheidspatroon aansteller?
 - e. Beperkte dualiteit van aanstellers
 - f. Gelegenheidsaanstelling en Arbeidsongevallenwet

129. Persoonlijke aansprakelijkheid van de aangestelde – Verbintenis in solidum – Samenloop met de fout van de aansteller

- a. De persoonlijke aansprakelijkheid van de aangestelde
- b. Verbintenis *in solidum*?
- c. Samenloop met de persoonlijke fout van de aansteller

B. Voorwaarden van aansprakelijkheid

- 130. Schade aan derden
- 131. Door een objectieve onrechtmatige daad van de aangestelde
 - a. Algemene beginselen
 - b. Artikel 18 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten
 - c. Verjaring en vrij spraak
- 132. In de uitoefening van de functie
- 133. Onrechtmatige daden die niet tijdens de uitoefening van de functie werden begaan
- 134. Toepassingen
 - a. Rechtstreeks verband met de functie
 - b. Naar aanleiding van de functie
 - c. Opzettelijke onrechtmatige daden
- 135. Kennis van het misbruik van functie
- 136. Onrechtmatige daad buiten de contractuele sfeer
- 137. Artikel 1384, lid 3 B.W. enkel voor benadeelden

C. Het vermoeden van aansprakelijkheid. Grondslag en het verhaal van de aansteller

- 138. Vermoeden *iuris et de iure* – Tegenbewijs
- 139. Grondslag van de aansprakelijkheid van de aansteller
- 140. Het verhaal van de aansteller

Deel III
OORZAKELIJK VERBAND

- 141. Noodzaak van een oorzakelijk verband

142. Betrokkenheid bij een ongeval

I. KENMERKEN VAN HET OORZAKELIJK VERBAND

143. De oorzaak moet de schade voorafgaan

144. De equivalentietheorie

145. Het Hof van Cassatie en de lagere rechtspraak huldigen de equivalentietheorie

146. Het Hof van Cassatie en ook de lagere rechtspraak huldigen de equivalentieleer, maar ...

147. De leer van het rechtmatig alternatief

148. De realisatie van het specifiek risico

149. Zich foutief bevinden op de plaats waar de schade intreedt

150. Oorzakelijkheid van een verzuim

II. HET TOEZICHT VAN HET HOF VAN CASSATIE OP DE VASTSTELLINGEN VAN DE FEITENRECHTER

151. Beginselen

III. HET BEWIJS VAN HET OORZAKELIJK VERBAND

152. Het oorzakelijk verband moet zeker zijn

153. Gevallen waarin het oorzakelijk verband werd aangenomen

154. Gevallen waarin het oorzakelijk verband niet werd aangenomen

155. De bewijslast rust op de eiser-schadelijder

156. Verlies van een kans

157. Onweerlegbaar vermoeden van (niet)-oorzakelijkheid ten gevolge van het strafgewijsde

a. Samenloop van een onvoorzichtigheidsdelict met alcoholintoxicatie achter het stuur

b. Het absoluut gezag van van het strafgewijsde wordt beperkt door de noodzaak om de rechten van de verdediging te eerbiedigen

c. Samenloop van een willekeurige verkeersovertreding met alcoholintoxicatie

d. Onweerlegbaar vermoeden van oorzakelijkheid ten gevolge van het strafgewijsde

IV. DE SCHADE WORDT MEDE VEROORZAAKT DOOR EEN FOUT VAN DE BENADEELDE

158. De fout van de benadeelde leidt tot verdeling van de aansprakelijkheid

159. Enige vaak voorkomende fouten van de benadeelde

a. Risico-aanvaarding door de benadeelde

b. Tekortkoming aan de schadebeperkingsplicht

160. De fout van het slachtoffer vermindert het recht op schadeloosstelling van de schadelijders bij terugslag

161. Bewijslast inzake fout van de benadeelde en haar oorzakelijk verband met de schade

162. Criteria voor de verdeling van de aansprakelijkheid

163. Verbreekt de opzettelijke of zware fout van de benadeelde het oorzakelijk verband tussen de fout van de aansprakelijke en de schade?

164. Voorbeschiktheid tot schade van het slachtoffer

165. Vergoedbaarheid van het ereloon van deskundigen of van advocaten

V. DE SCHADE WORDT MEE VEROORZAAKT DOOR DE FOUT VAN EEN DERDE

166. Verbreekt het ingrijpen van het feit van een derde het oorzakelijk verband tussen de initiële fout en de schade?

167. Aan een derde gelegenheid geven om schade te veroorzaken. „Contact-sleutelgevallen”

168. *In solidum*-aansprakelijkheid bij veelheid van aansprakelijken

169. Regres van de betaald hebbende aansprakelijke tegen de mede-aansprakelijken

VI. DE SCHADE WORDT MEE
VEROORZAAKT DOOR HET INGRIJPEN VAN
EEN JURIDISCHE OORZAAK

170. Doorbreking van het oorzakelijk
verband of afwezigheid van vergoedbare
schade?

171. Gewijzigde cassatierechtspraak

172. Wanneer is de wettelijke of contractuele plicht secundair ten opzichte van de plicht die op de aansprakelijke rust?

173. Doorbetaald loon

174. Reservepersoneel. Reservematerieel

Deel IV
SAMENLOOP EN COËXISTENTIE
CONTRACTUELE EN
DELICTUELE
AANSPRAKELIJKHEID

I. SAMENLOOP

175. Inleiding

176. Het Hof van Cassatie

177. Reactie van de rechtspraak

178. Blijvende samenloop bij misdrijf?

179. De verdwijning van de samenloop

II. DE COËXISTENTIE

180. Inleiding

181. De klassieke coëxistentieregel

182. De uitvoeringsagent: contractuele aansprakelijkheid van de hoofdschuldenaar

183. De aansprakelijkheid van de uitvoeringsagent – Quasi-immuniteit

184. Quasi-immuniteit van het orgaan

185. Derde-medeplichtigheid